

Mervärden i svensk nötköttsproduktion

Under 2015 tog branschen tillsammans med myndigheter och andra aktörer fram en handlingsplan för att utveckla svensk nötköttsproduktion¹. Det gjordes på initiativ av branschen som ville samla hela värdekedjan för att vända trenden med en minskande nötköttsproduktion. En åtgärd för att uppnå målet är att öka kommunikationen av mervärden hos svensk nötköttsproduktion. Kommunikationen av svenska mervärden är även en del av Jordbruksverkets arbete med hållbar produktion och konsumtion av mat.

Med mervärden menar vi i den här sammanfattningen de värden som följer av att den svenska nötköttsproduktionen i flera avseenden följer högre krav i form av svenska lagar och andra bestämmelser än nötköttsproduktion i många andra länder.² Mervärden handlar också om den betydelse som svensk nötköttsproduktion har för att uppnå svenska politiska mål för miljö och landsbygdsutveckling. Svenskt nötkött produceras med mervärden inom bland annat:

- djurhälsa & smittskydd
- antibiotikaanvändning
- djurskydd
- miljö & klimat
- svensk landsbygd

Djurhälsa och smittskydd

- Svenska nötkreatur är friska

Sverige har en lång och framgångsrik tradition av att branschen och myndigheterna jobbar gemensamt för att säkra djurskyddet och djurhälsan. De svenska nötköttsproducenterna är bland de bästa i världen på förebyggande djurhälsovård. Ett bevis på det är dels den låga användningen av antibiotika, dels att svenska nötkreatur är fria från många sjukdomar som är vanliga i många andra länder som till exempel brucellos, turberkulos, paratuberkulos och IBR.³ Dödligheten bland svenska mjölkkraskalvar är bland den lägsta i världen⁴. Frånvaron av vissa smittsamma sjukdomar som till exempel Bovine virus diarrhoea, BVD, bidrar till detta.

¹ Svenska Köttföretagen, www.kottforetagen.se.

² Sammanfattningen utgår från den lagstiftning och de fokusområden som Jordbruksverket ansvarar för. Den svenska lagstiftningen är särskilt stark på dessa områden. En reservation finns för att det kan finnas andra länder med vissa liknande lagkrav eller mervärdeskoncept där man på frivillig bas valt att säkra dessa mervärden. Det kan också finnas producenter som inom vissa områden bedriver sin produktion på ett liknande sätt för att det finns förutsättningar för det, trots att det inte är reglerat.

³ Surveillance of infectious disease in animals and humans in Sweden 2014, National Veterinary Institute (SVA) Uppsala, Sweden. SVA:s rapportserie 31 ISSN 1654- 7098.

⁴ Ref: Svensson, C. Causes and dynamics of calf mortality. Eläinlääkäri Päivät. Luentokokoelma 2010. Julkaisija Fennonet Oy. Hakapaino Oy. Helsinki 2010, pp.130-137.

Förekomsten av salmonella hos svenska nötkreatur är mycket låg, vilket tillsammans med kontroll och hygienrutiner vid slakt bidrar till att risken för människor att smittas av salmonella från svenskt nötkött är mycket liten.

Tillväxtfrämjande hormoner får inte ges till nötkreatur i Sverige och EU men förekommer i nötköttsproduktion i andra länder som exempelvis USA.⁵

- Mindre antibiotika i svensk nötköttsproduktion

Sverige använder minst antibiotika till livsmedelsproducerande djur av alla EU-länder.⁶

Antibiotikaresistens är ett stort hot mot människors hälsa som världen står inför idag.

Överanvändning av antibiotika har lett till att bakterier utvecklar resistens mot antibiotika, vilket får stora konsekvenser för sjukvården då vi bland annat riskerar att i framtiden stå utan botemedel mot vanliga infektioner. En viktig orsak till överanvändningen beror på att djur i olika delar av världen fortfarande ges antibiotika i tillväxtbefrämjande syfte.

Sverige var det första landet i världen som redan på 1980-talet förbjöd användning av antibiotika i tillväxtbefrämjande syfte. Det är sedan dess bara tillåtet att behandla sjuka djur med antibiotika. Svenska nötköttsproducenter har sedan länge arbetat för att förebygga sjukdomar. Detta arbete bygger på ett gott djur- och smittskydd för att djuren ska hålla sig friska. Jämfört med andra länder har Sverige en låg förekomst av resistenta bakterier.⁷

Djurskydd

Det finns flera skillnader mellan svensk nötköttsproduktion och produktion inom övriga EU. Förenklat kan man säga att de svenska djurskyddsbestämmelserna både syftar till att skydda djuren från lidande och till att ge djuren förutsättningar att bete sig naturligt.

- Naturligt beteende och social kontakt

I Sverige finns det krav på att nötkreatur ska vistas utomhus under sommaren. Anledningen är att en stor del av djurens välfärd är beroende av möjligheten till ett naturligt

⁵ Rådets direktiv 96/22/EG.

⁶ Sales of veterinary antimicrobial agents in 26 EU/EEA countries in 2013. Fifth ESVAC report. The European Medicines Agency is the European Union. Rapporten utgår från uppgifter från 26 rapporterade EU-medlemsstater.

⁷ SWEDRES|SVARM Consumption of antibiotics and occurrence of antibiotic resistance in Sweden

betesbeteende och att kunna motionera fritt⁸. Det finns olika bestämmelser för nötkreaturens utevistelse beroende på om djuren ska hållas för mjölk- eller köttproduktion. Antalet dagar ute beror även på var i landet djuren hålls.⁹

Kor ska hållas tillsammans med andra nötkreatur för att tillgodose deras behov av social kontakt. De ska också vara tillfredsställande rena och i gott hull. När de kalvar ska de få göra det lösgående¹⁰.

I Sverige finns också krav på att djur som hålls utomhus på vintern ska ha tillgång till ligghall om de inte är med i ett kontrollprogram för utegångsdjur¹¹. I EUs gemensamma djurskyddsbestämmelser finns inget krav på ligghall. Det anges endast att djur som inte hålls i byggnader, om det är nödvändigt och möjligt, ska ges skydd mot dåligt väder.

- Svenska kalvar får inte födas upp som gödkalvar. Avhorning och kastrering ska ske med bedövning

Inom EU förekommer gödkalvsuppfödning vilket innebär att kalvar huvudsakligen föds upp på mjölk eller mjölkersättning med lågt järninnehåll, samt kraftfoder¹². Syftet är att hålla järnnivån låg i blodet och musklerna så att köttet blir ljusare än normalt. Inom EU finns det bestämmelser som säger att kalvar måste få minst 50 gram grovfoder (såsom hö och ensilage) vid åtta veckors ålder som sedan ökas successivt, men detta är avsevärt mindre än vad kalvar äter normalt vid denna ålder. I Sverige ska alla kalvar över två veckors ålder ha fri tillgång till grovfoder, för att matsmältningsorganen ska utvecklas normalt. Gödkalvsuppfödning av detta slag förekommer alltså inte i Sverige.

De svenska djurskyddsbestämmelserna ställer också högre krav på komfort för djuren än vad som görs i EUs gemensamma djurskyddslagstiftning. Ett exempel är att kalvar upp till en månads ålder ska ha strö i boxen och att de upp till fyra månaders ålder inte får hållas i helspaltboxar¹³ med betonggolv.¹⁴

- Svenska djur bedövas vid slakt och transporten till slakt får inte ta mer än åtta timmar

I Sverige bedövar vi kor och andra djur vid slakt så att de inte ska lida.¹⁵ Religiös slakt såsom halal är tillåten endast om djuren är bedövade. Flera länder inom EU har möjlighet att bevilja dispens från kravet på bedövning före slakt när det rör sig om religiös slakt. I de länderna

⁸ Referenser finns i Jordbruksverkets rapport 2014:16 kapitel 7. Beteslagstiftningens effekter på lönsamheten i mjölkföretagen – en studie av tre typgårdar.

⁹ Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:15) om djurhållning inom lantbruket m.m. senast ändrad genom SJVFS 2016:13.

¹⁰ Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:15) om djurhållning inom lantbruket m.m.

¹¹ Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:15) om djurhållning inom lantbruket m.m.

¹² Koncentrerat djurfoder av exempelvis spannmål, raps, soja.

¹³ Helspaltboxar innebär att hela golvet i boxen består av stavar med spalter emellan där djuren trampar ner gödseln till underliggande utrymme.

¹⁴ Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:15) om djurhållning inom lantbruket m.m.

¹⁵ Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2012:27) om slakt och annan avlivning av djur.

samt i länder utanför EU sker sådan slakt utan bedövning.¹⁶ En annan skillnad är att i Sverige får transporten till slakt inte överskrida åtta timmar annat än undantagsvis¹⁷, i andra EU-länder kan transportererna vara längre.

Miljö och odlingslandskap

Alla EU-länder omfattas av en gemensam EU-lagstiftning. På vissa områden kan det även finnas nationella bestämmelser i de olika länderna. Det finns också svenska miljökvalitetsmål¹⁸ som anger ambitionsnivån i Sverige. Miljökvalitetsmålen är beslutade i bred politisk enighet av Sveriges riksdag. Branschen och myndigheter arbetar gemensamt för att uppnå målen, bland annat via olika rådgivningsprogram.

- Svensk nötköttsproduktion är en förutsättning för att nå viktiga miljömål

Svensk mjölk- och köttproduktion är en förutsättning för att nå flera av de nationella miljökvalitetsmålen, framförallt ”Ett rikt odlingslandskap” och ”Ett rikt växt- och djurliv”. Svensk animalieproduktion med betande djur bidrar till ett attraktivt odlingslandskap med en stor variationsrikedom av djur, växter och kulturmiljöer. Den ger också rika möjligheter till rekreation och friluftsliv, som i sin tur också utgör viktiga delar av miljökvalitetsmålen. Minskad svensk mjölk- och köttproduktion försämrar möjligheterna att nå målet ”Ett rikt odlingslandskap” och Jordbruksverket har i sin utvärdering av miljökvalitetsmålet lyft fram att delar av den svenska animalieproduktionen är avgörande för att klara målet¹⁹.

- Nötkreaturen är viktiga för naturbetesmarkerna

Naturbetesmarker är en av de mest artrika miljöerna i odlingslandskapet och betet gynnar många olika växter och djur. Det svenska kulturlandskapet har formats av betande djur under lång tid och Sverige har fortfarande kvar en stor andel naturbetesmark i ett nordvästeuropeiskt perspektiv. I Öst- och Sydeuropa finns också mycket stora arealer av sådana marker.²⁰ I vissa tropiska länder är betesdjuren snarare ett hot mot den biologiska mångfalden när regnskog ställs om till bete eller foderproduktion.

Jordbruksverkets beräkningar visar att ungefär 75 procent av de svenska naturbetesmarkerna betas av nötkreatur. En lönsam svensk mjölk- och nötköttsproduktion är en förutsättning för långsiktig hävd av våra naturbetesmarker. Detta kräver dock att så många djur som möjligt kommer ut på naturbetesmarkerna.

¹⁶ RÅDETS FÖRORDNING (EG) nr 1099/2009 av den 24 september 2009 om skydd av djur vid tidpunkten för avlivning.

¹⁷ Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:2) om transport av levande djur.

¹⁸ Sverige har 16 miljömål. Fyra av dem är särskilt viktiga för jordbrukets del; Ett rikt odlingslandskap, Giftfri miljö, Ingen övergödning och Begränsad klimatpåverkan, www.miljomal.se.

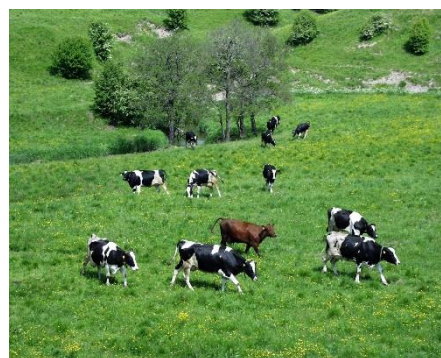
¹⁹ Jordbruksverket, 2015. Fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap. Dnr 4.3.17-11090/14.

²⁰ Emanuelsson, U. (2009), Europeiska kulturlandskap. Hur människan format Europas natur, Formas.

- Landskapet hålls öppet

För att producera foder till nötkreatur används minst 45 procent av den svenska åkermarken till vall²¹- och spannmålsodling.²² Förutom att själva landskapet hålls öppet genom bete så bidrar nötkreaturen alltså till att en stor del av åkrarna fortsatt brukas.

Klimat och växtnäring

- Det svenska nötköttets klimatutsläpp är lägre än medelutsläppen i EU och ännu lägre jämfört med snittet i världen.

Vid internationella jämförelser ligger svensk nötköttsproduktion bra till vad gäller utsläpp av växthusgaser.^{23,24} En förhållandevis låg klimatpåverkan per kilo kött beror bland annat på att svensk nötköttsproduktion är effektiv och att en stor del av fodret ofta är vallfoder.²⁵ Det höga utbytet av kött är resultatet av ett långsiktigt avelsarbete samt forskning och utveckling för bra foderstater.

Två tredjedelar av nötköttet som produceras i Sverige kommer från mjölkornas avkommor eller från mjölkkor. Kött från djur som har använts för både mjölk- och köttproduktion har lägre klimatpåverkan per kilo än kött från specialiserad nötköttsproduktion. Detta beror på att växthusgasutsläppen kan fördelas på både mjölken och köttet.

- Svenska nötköttsproducenter arbetar för att minska övergödningen och för en säker hantering av växtskyddsmedel.

I Sverige pågår ett aktivt arbete för att minska övergödningen som tyvärr fortfarande är ett problem för miljön och vattenkvaliteten i bland annat Östersjön.

²¹ Vall är odlad gräs och klöver på åkermark.

²² Jordbruksverkets beräkningar.

²³ Lesschen, J.P. et al. Greenhouse gas emission profiles of European livestock sectors. *Animal Feed Science and technology*, 2011 samt Gerber, P.J. et al. *Tackling the Climate through Livestock*, FAO.

²⁴ RT Pierrehumbert and G Eshel Climate impact of beef: an analysis considering multiple time scales and production methods without use of global warming potentials. *Environmental research letters*.

²⁵ Lesschen, J.P. et al. Greenhouse gas emission profiles of European livestock sectors. *Animal Feed Science and technology*, 2011.

Vall är en gröda som läcker mindre växtnäring än andra grödor²⁶. Det är också en gröda som odlas med betydligt lägre användning av växtskyddsmedel än andra grödor²⁷. För att minska växtnäringsutsläppen till luft och vatten finns omfattande svenska regler om hur, när och var stallgödsel får lagras och spridas.²⁸

Många svenska nötköttsföretag är också anslutna till rådgivningsprojektet Greppa Näringen.²⁹ De arbetar aktivt för att minska utsläppen av klimatgaser, övergödningen i sjöar och vattendrag och för att använda växtskyddsmedel på ett säkert sätt. Det kan till exempel innebära att de anpassar sin utfodring, sprider stallgödsel vid rätt tidpunkt och ser över sin växtskyddshantering.

Landsbygden

Det finns politiska mål för landsbygdernas utveckling och Landsbygdsprogrammet är ett av redskapen för att nå dem. Där ingår främjande av ett livskraftigt jordbruk som är en viktig faktor för att skapa och bibehålla en levande och attraktiv landsbygd. Nedan beskriver vi hur den svenska nötköttsproduktionen främjar den svenska landsbygden. Det görs ingen jämförelse med andra länder.

- Nötköttsproduktionen är viktig för den svenska landsbygden och är spridd i hela landet.

Svenskt nötkött kommer dels från mjölkproduktionen (två tredjedelar) och från specialiserad köttproduktion (en tredjedel). Nötköttsproduktionen är spridd i hela landet. Ett livskraftigt jordbruk är en förutsättning för att klara miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap.

- Den svenska nötköttsproduktionen skapar jobb och har betydelse för andra företag i livsmedelskedjan

Genom att förädla betet och övriga växtodlingsprodukter till nötkött ökas produktionsvärdet i jordbrukssektorn. Nötköttsproduktionen utgör 10 procent av jordbrukets produktionsvärde.³⁰ I Sverige fanns det 17 466 företag med nötkreatur under 2015.³¹

Nötköttsproduktionen bidrar till arbetstillfällen även i nästföljande led. Verksamheter som kan vara beroende av den svenska nötköttsproduktionen är exempelvis mejeriföretag, slakterier, styckningsföretag, charkföretag, foderföretag, semin och avelsföretag, rådgivning, serviceföretag, transportföretag och växtodling.

²⁶ Svensk miljöemissionsdata (SMED), 2011. Läckage av näringsämnen från svensk åkermark för år 2009 beräknat med PLC5-metodik. <http://www.smed.se/wp-content/uploads/2011/10/SMED-57-2011.pdf>.

²⁷ Jordbruksverket, 2010. Växtskyddsmedel i jord- och trädgårdsgrödor. Statistiskt meddelande MI 31 SM 1101.

²⁸ Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket, samt Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring.

²⁹ Av de nötköttsföretag som kan delta i rådgivningsprojektet Greppa Näringen är omkring 50 procent medlemmar, Jordbruksverket, 2015.

³⁰ Jordbruksverkets statistik för 2014.

³¹ Jordbruksverkets statistik. Observera att alla företag med nötkreatur har inkluderats.

Foto: Freeimages.com, Jessica Svärd, Lotta Andersson, Karin Lindow, Urban Wighert, Markus Tiburzi.

Författare

Karin Lindow, redaktör
Helena Elofsson, djurskydd
Madeleine Gertzell, djurhälsa
Lisa Karlsson, odlingslandskap & betesmark
Tobias Markensten, klimat
Magnus Bång, växtnäring
Carina Carlsson Ross, växtskydd

Kontaktperson

Åsa Lannhard Öberg
asa.lannhard@jordbruksverket.se
036-15 52 74